

SZANAZUGI ESETEK

IRTA
PÉCZELY JÓZSEF

KIADTA
VÉRTESI ARNOLD
GYULÁN, 1908.

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5557-43-9 (online)
MEK-15265

TARTALOM
SZANAZUGI ESETEK.
AZ ÜGY.
TÖRVÉNYBE.
OSZTÁLYKODÁS.
PENG A KASZA.
AZ ÖREG TÖRVÉNYES REFERÁL.
TEMPLOM MELLETT.
EGY KIS MATEMATIKA.
GÁBOR BÁCSI ESETE.
NAGY ISTÓK JÁNOS PINCÉJE.
SZÖMFÉNYVESZTÉS.
NAGY JÁNOSNÉ PÖRÖSKÖDIK.
BESZÉLGETNEK A MAGYAROK.
AZ ÜNNEPLŐK.
A SZOPÓKÁSI CSÓSZ.

SZANAZUGI ESETEK.

Két kemény hónapon át dagasztottam már a szanazugi sarat, s nyeltem a Fuchs bácsi bicskanyitogató csigerét, mikor felvettem a szót:

- Történt-e itt valamikor valami nevezetes eset?

A kompánia összenézett, az arcok megnyultak, mintegy azt tükrözve vissza: „Mit akar ez az ember? Mire nézi ez a mi falunkat?” Majd hirtelen összezsundultak a poharak, s napirendre tértek...

Később, mikor a terepere már általánossá lett, a kis jegyző felcsapta monokliját a balszemére s odaintett egy árva asztalhoz; ott aztán öt-szemközt suttogva mondá:

- Igen, igen... történt egy eset; de azt a világ minden kincseért ne adja tovább, mert nagy csorba esne a falu becsületén...

Megnyugtattam. Mire elmondta, hogy egy papjuk - igaz, hogy régen - halat akart csenni egy varsából; a varsa megfogta, már tudniillik a papot s reggel a hivei mentették meg. A hideg vízben a páter meghült. Csúzt kapott-e, vagy hektikát, már a kis jegyző sem tudta... elég az hozzá, hogy belehalt. Azóta a hívek maguk közt „papfogónak” nevezik a Körözsnek azt a kanyarulatát.

Mondám a falu kicsiny pennájának:

- Ez nem is olyan rendkívüli eset. Bizonyosan nagyon szerette a páter a halat. Az pedig nem csoda... pláne kálvinista papnál nagyon is normális tünet. Én ismertem olyan embert, a szegény Molnár bácsit, ki egy porció paprikás halért ötven kilométert is gyalogolt, pedig ő csak kálvinista tanító volt... Ennek meg a kertje alatt folyt a Körözs; ott állt a varsa, benne a kecsége, ponty, harcsa... Hát hogyné jött volna kisértetbe a szegény feje!

A kis monoklis megneheztelt, hogy ez a szerinte nagyon is fontos eset hidegen hagyott. A kravátlíjába huzta kurta nyakát s szóltanul átvitorlázott a törzsasztalhoz.

Egyszer... mikor, mikor nem, a dátumra pontosan nem emlékezem (pedig tapogatható nyoma is van) éktelenül elkezdett fájni egy lyukas fogam. Mit volt, mit tennem - nagyon acsarkodott az odvas - elmentem az operatőrünkhöz.

Az öreg ott kvaterkázott a lugas alatt.

Eltátottam a számat s az odvasra mutaték, miközben szemöldökömmel mimikáltam a kiemelést.

- Az lehet, - intett a fejével. - Előbb azonban ebből a 88-asból egy kvaterkával.

Leküldtünk nem egyyel, hanem öttel, hattal, kilenccel. S aztán megkerültük a telepet. Egy-egy ottonel, chasselás, csaba-gyöngye előtt meg-megálltunk, miközben saccolgtunk a termést. Közbe a doktor kérdezgette:

- Fáj-e? Szünik-e?

- Nem a' - mondám.

Bementünk a rendelő szobába. - Ott egy kis piszkálgatás után előbb egy tompa, aztán egy hegyes, majd meg egy vella-alakú emelővel, illetve húzóval próbálkozott az öreg. Siker csak a koronát koronázta, amennyiben - de már akkor az ámbituson jártunk - a hetedik fogás után az öregnek sikerült azt a tövéről szerencsésen letörnie.

Visszamentünk a kiindulási helyre. S most már, egy kis pihenő után, a második felvonás, a gyökérvétel kezdődött, a doktor gyerekek nagy gaudiumára, kik lelkesülten biztatgattak hol engem, hol az apjukat. Sajnos, ez a felvonás nem sikerült.

Leszúrtam az öregnek - bár én voltam a szenvedő fél - az egy koronáért két koronát. - Igaz, hogy ebben a gyökér ára is benne volt. De hát hiába! Itt is bebizonyosodott, hogy a tő nem számít, csak a fő, a korona. Bár ez a korona nem két, de egy koronát sem ért. A szőlő, meg a leve már inkább megérte. Hát még az az eset, melyet az öreg a pihenő alatt, mintegy kárpótlásul elregélt... Többet ért az, az egész veszendőbe ment anyagnál, a három koronánál is.

Elmondom úgy, amint azt az emlékezetem tarlóján össze tudom gereblyézni; mert sok víz leszaladt ám azóta a Kettős-Körözsön... a Hármason meg még több...

* * *

Testvérek voltak. Egyik az eklézsiát kormányozta, másik a községet.

A pap magas, atléta-termetű, robusztus alak volt, valóságos adonisi fejjel. Öcscse, a jegyző valamivel kisebb, de széltebe nagyobb térfogatú. Erélyes, energikus, hirtelen haragu volt mindkettő.

Már deákkorukban versenytársak voltak. Nemcsak a tanulásban, a szellemi munkában... de a birokban is. Egyik sem tudta véglegesen legyőzni a másikat. Ha egyszer az öcs kerekedett felül egyben, vagy másban; akkor néhány nap múlva a bátyó gyomrozta helyre az egyensúlyt.

A sors egy faluba vetette őket. Itt is folytatták a kollégiumban megkezdett harcot.

A jegyző az ügyes-bajos, a pakszusokba járó embereknek volt több; a pap a templomosoknak. Képviselőtestületi gyűléseken a pap volt az ellenzék feje; a presbiteriumnál a jegyző törte és törette a borsot a pap orra alá.

Suttyomban készítettek elő egy-egy csinyt, egy-egy tervet. S ha a kellő, alkalmas pillanat elérkezett, pirulába, vagy ostyába göngyölve, humorba meghentergetve nyújtották, vagy adták be egymásnak a falatokat. S aztán lesték, várták a hatást s gyönyörködtek, ha a humor éle, a csiny tövise talált; ha az egyik haragjában dúlt-fúlt, vagy a másik mérgében toporzékolt. Tromfra jött a tromf. Semmisem maradt megfizetetlenül. Lejárt váltóik nem voltak. A zsirán-sokat, a statisztákat futni hagyták, csak a főszereplőnek, az elfogadónak - öcs, a bátyónak és viszont - fizettek.

Egyszer - mondjuk a lucanapi vásár után - a jegyző passzus-átírás közben a homlokára csapott (egy göböly beleszédült volna) s kiadta rendeletben a kisbirónak, hogy estére kelve a konda kapitányát, az öreg Kevi bácsit állítsák elébe - a beterelés után.

Megtörtént. Kevi bácsi egy-két krákogás, torokköszörülés és illedelmes kopogtatás után teljes parádében lépett be az iroda ajtaján. Kopott szűr a vállon, nyakba akasztva a karikás, szeredás és a méltóság jele, a tülök; kézbe a sok viharos időket látott pörge kalap, furkós-bot.

- ...csés jó estét kívánok a téns jegyző úrnak.

- Adjon isten kendnek is. Van-e valami ujság - öreg?

- Nincs - hála istennek - semmi.

- Szűr, karikás megvan... látom.

- Mög.

- Hát a tülök?

- Az is.

- Nagy darab készség... Hanem ért is hozzá kend, az bizonyos. Nem is hiszem, hogy a vármegyében legyen még egy ember, aki úgy tudja a tülköt kezelni. A bátyám is azt tartja. Nem hiába, hogy nagy kuruc. Hajnalonként már alig várja a tülök szavát. Azt mondja: úgy tudja kend szólaltatni, hogy netovább... Ugy hallik a kend fújása, mint a távolból fájdalmasan felsíró tárogató.

Az öreg kidüllesztette sovány mellét a nagy dicséretre; szemei ragyogtak s szeretettel simogatá végig a hatalmas bikaszarvat. (Van igazság a földön!)

- Nem is sajnálom tőle a szuszt.

- Lehet, hogy az teszi... Hanem tudja-e miért hívtam kendet?

- Megmondja a téns jegyző úr.

- Szeretnék a bátyám kedvében járni. Ha már olyan nagyon szereti a kend hívogatóját hallgatni, hát hadd legyen meg a kedve. Megfogadom kendet. Ehol ni, itt van egy korona. Ezért aztán a parochia ablaka alatt rárántja kend minden hajnalban tiz-tizenöttször a bikaszarvat, tutulván rajta hosszan, kacskaringósan. - Kend azt már jobban tudja. Megértett?

- Mög, könyörgöm, csak tessék rám bizni. Nem is sejdítém, hogy a tiszteletes úr... Megszolgálom én ezt a koronát.

Kevi bácsi elkövetkezett.

Másnap hajnalban éktelen tutulásra riadt fel a főpap. A legpazarabb álmot, a hajnalit zavarta meg, tette tönkre a fülsiketítő hang. Egy tucatnyi tutuuuuu után nagy haraggal ugrott fel az ágyból. Nyitja az ablakot. Alatta látja az öreg Kevit levegővel pukkadásig telített vörös képpel. A hosszúnyelű tülök tátongó szájürege, mint egy Ukáciuságyu mered föl az ablakra. Ép bot után akar nyulni a főpásztor, mikor tekintete az utca tulsó oldalára téved. Ott látja öcscsét mosolygós ábrázattal az ablakon kikönyökölve, amint egy hosszú meggyfaszáron keresztül pöfékeli a finánc-nem-látta rétháti muskotályt. Rögtön átlátott a szitán. Betette az ablakot.

Kevi bácsi fujt még vagy nyolc-tiz sort a korona erányában.

A főpapak elröpült a hajnali álma; de nem mutatott haragot, mert azzal a legyőzetését ismerte volna el. Kevi bácsit sem szidhatta el az ablaka alól ép ez okból, de különben is ez a zene az ő kondási privilégiuma, sőt több: a kötelessége. De mégis kellett valamit tenni, mert a tutulás hajnalról-hajnalra rendszeresen ismétlődött. Négy órakor akár viradt, akár nem, Kevi bácsi fujta rendületlenül a hívogatót.

Negyed-ötödnap, ép ebéd közben, a szent atya felkiáltott: „Hopp, megvan!” Az inasa csak tekingetett jobbra-balra: mi van meg? Hogy azonban nem látott, nem észlelt semmit, folytatta tovább az ételhordást.

Másnap hajnalban, mikor Kevi bácsi elkezdte a tutulást, a főpap kiküldött az inasától egy pohár jóféle szerémi szilvóriumot.

Az öreg egy kortyantásra leereszté az anyagot, utána pislantott egy-két laposat s azzal föltekintett az ablakokra s megbökte a kalapja karimáját...

Igy ment ez nyolc-tiz napon keresztül. - Kevi bácsi tülkölt szorgalmasan s nyakalta ennek fejében a szerémi szilvóriumot. A tizedik napon azonban megdöbbenve tapasztalta az öreg, hogy, bár a tüdejét majd kiadja, nem nyílik a kapu, nem jön az inas s általa a szerémi szilvórium.

Vagy két napig még próbálgatta Kevi bácsi... hátha, hátha. De midőn látta, hogy minden hiába; mérges szemeket vetett a parochiára s biztosan gondolt, vagy tán' mondott is egyet a gazdájára, levette a tülköt szájáról:

- Eb dudál ingyen!- mormogá. - S sohasem fujta többé a főpásztornak.

AZ ÜGY.

Pista bá' sebesen nyomakodott kifelé a korcsma ajtón; a gőzölgő meleg pára s a vasárnap délutáni tivornyahang vastagon csapódott ki utána. Az ajtó előtt szétvetette a két csizmát... megállt. Kurtaszárú készségét előhalásztta a ködmen zsebéből s beékelte azt a kajla bajusza alá; a bennlevő maradékot lenyomkodá hüvelyk-ujjával; majd nagy ügyel-bajjal elővadászta az „instrimfli” szárt s színig tömködé abból a pelpát. Rásercentett. S miután meggyőződött annak autentikus szuperálásáról, a kupakot rácsettentette. Hogy ezen túlesett, fölemelte a kezebelit s megfenyegette azzal a korcsma ajtaját. E mimika tanúsítá, hogy valami keserű érzés nyomkodik Pista bá' keblét; de meg a pipaszár mellől kieregetett dörmögése is azt vallá:

- Jó, jó... majd lösz még dér... szőlő, mög könyér... ha most mögyök is...

S megindúlt az alvég felé.

A csontkeményre fagyott havas úton meg-megcsusszannak a nagy csizmák; hol jobbra, hol balra iszonkodik Pista bá' s ilyenkor kiszalad a száján egy-egy vastag: „Hahó! Nettene! Teremtette!” Ha az a hosszú kezebeli nincs, bizony kipróbálja Pista bá' a keménységi tapasztalatok után, hogy hány fokos a hideg.

A patika előtt megáll Pista bá'; hosszú somfabotját előre veti egy hancsikhoz, két kezefejét a bunkóra fekteti. Ezen három oldalról is megbiztosított helyzetbe azért jön az öreg, mert úgy rémlik neki, hogy a kövesen át a Kevi sógor hozza a zúzmarás bajuszát. S nem csalódott. Csakugyan a sógor volt az, ki is fölismerve a helyzet jelentőségét, a bot végénél megállt.

A rokonság kezelt.

Pista bá' középről a baloldali bajusza alá taszítá a pelpát, nagyot szippantott rajta s aztán lassan meglógotva fejét odaszólt a sógornak:

- Nagy sor esött!

- Na...

- Mögcsúfoltak!

- Ki?

- Az útkaparó.

- Hogy-hogy?

- Hát... pofonvágott; de úgy pofonvágott, hogy a szömöm is szikrádzott... Engöm, az, engöm. Kétször vágott pofon... Egy fogamat mög is billentött, gyün a vér is...

S oda köpött a sógor csizmája elé.

A sógor rápislantott a dokumentumra, s a fejét megcsóválva nyilvánítá:

- Erős embör, azt mondom; fene erős embör.

- Erős? Nem tagadom. De azé hencögni!? Az én öregapám biró vót, törvényt tett, szolgabiróval paroládzott... Én is vagyok valami... igaz, nem belső embör, de értik a szómat. Igaz-e?...

- Az osztán igaz.

- Na látod... S most ilyen gyütt-mönt engöm, az öregapám unokáját pofonvágott... kétször.

- Nagy sor, - így a sógor.

- Ha bottal, vagy székkal súlyt, ha beszakasztja a fejem... egy-két lék nem a világ, nem is első eset... az igön, azt értöm; de erről még térképet se vöhet az orvos... de azé nem hagyom, ha ű erős embör, a törvény is erős... derága lösz ez a pofon... Még hogy orozbúl mögtámadni az embört!

- Hogy esött az ügy? - érdeklődött a sógor.

- Fenéül! Az egyletbe indútam. Amint mögyök lassacsán, hát ki kiált utánam: a Czövek Peti. Aszondja: „Ájjék mög egy szóra!” Hát bevártam. Ép az korcsma előtt kezeltünk.

- Ne mönnénk be? - így a Peti.

- Möhetünk, mondom. - Oszt bemöntünk. Teli vót az korcsma. Ittunk, beszélgettünk. Vitattuk a közös ügyet: a mi szögény sorunkat. A szervezetrű is beszétünk... oszt rátértünk az elvre is... Szóra, szó gyütt... Nem mondom, kótyagos is löhettem egy percöt, mikor az asztralra ütöttem és kivágtam: „Ögye mög a fene a hazát!”

- Haj, haj! - lógázta meg báránybör süvegét a sógor.

- Nem úgy értöttem én azt, hanem e pászót éppen a szóra... Hát alig mondom ki, csak hátra fordul ám az a mohamed embör, s aszondja neköm: „Bitang!”... Elfutott a míreg... Fölugrottam s oda mondtam: „A vagy te!” A mög csak fölkereködött s oszt egy-kettő pofonvágott...

- Na...

- Azzal ű leült a cimborái közé.

- És kend?

- Én? - húzta fel vastag szemöldökét Pista bá', - kigyüttem az korcsmábú.

TÖRVÉNYBE.

Mikor az est kezd behajolni a sötétbe, az embersorba készülő legény előveszi a strófos botot, szemére huzza a kalapját s megy-megy embert, állatot kerülgetve a kacsaringós kutyaszorítókon keresztül oda, hova a szive vonzza. Ott megpengeti a csizmasarok és talp közé meszterkedett ezüst piculát... A lány erre sutba veti az orsót, tűt, cérnát, már ami a keze ügyében volt, kendőt kerit a nyakába. Első kakasszóig, vagy ha úgy jön a sor, hát pityimalatig övéké az éjszaka.

Az öregek ilyenkor (ha tetszik a legény), se látnak, se hallanak; csak a szemeik találkoznak, csak azok mondják: mi is így csináltuk azt annak idején.

Megtörténik elvétve, hogy a komiszkenyeret nem kóstolt suttyó legény is tovább számlál a kettőnél, különösen, ha a lány is zsibongós véru; de hát eleget tesz, amint a mundérból kibujik a lánynak is, meg a becsületnek is.

Igen, igen... Rostás Maris is úgy járt a Kazal gyerekekkel; mikor a Petit vitték, már a kis Jani is sivalkodott. De nem ebből származott a szerencsétlenség, hanem úgy történt, hogy a Peti nem tudott megbirkózni a reglamákkal. (Az igaz, hogy sok mindent bele ókumlált a némöt.) Egyszer mit gondolt a Peti, mit nem... leugrott a kaszárnya második emeletéről.

Parádés temetése volt, Megirták a faluba is. A Maris majd kisírta a két szemét. A Jani még nem érezte a veszteséget, sőt azt sem igen vette észre, hogy a Gugolákné néne keze alá került.

Ugy történt, hogy a Marinak menni kellett a szülei háztól, mert most már baj lett a szerelembe esése. Bűnének tudták az öregek, hogy keveset dolgozott, csak a készet fogyasztotta, ami meg anélkül is szükösen volt. Szidták, mocsokolták lépten-nyomon, sőt meg is verték. Egyszer a Mari megfogta az anyja ütésre emelt kezét, s aztán... menni kellett.

- Föl is ut, alá is ut - kiabált az öregasszony. - Ilyen kenyérfogyasztó perszónára, meg a fattyára semmi szükség...

De volt ott még több is.

Sirva kapta fel Mari a kis Janit, s futott egyenesen a Körözsnek. Tán el is emészti magát, ha Gugoláknéval nem hozza össze a sors. Az a lelkére beszélt.

Az ispánhoz ép cseléd kellett, hát beállt oda. Innen négy esztendeig üzengetett haza; de az öregek nem békültek. Aztán felment Pestre. Egypár esztendeig onnan küldte a tartás-pénzt a vén Gugoláknénak; hanem egyszerre csak elmaradt a pénz is, meg a hír is a Mariról. Mi lett vele, hova jutott, sohasem tudta meg a falu. Az igaz, hogy nem is kurentáltatta. Ugy szóbeszéd közt az járta, hogy idegen országokra ment, meg az is, hogy a Dunába emészttette magát... de ki tudná a valót?!

Egyszer csak az öreg Gugoláknénak is megfujták a takarodót. Oda való volt már egészen. Hetvenöttször evett az új kenyérből. Jani gyerek a község nyakába szakadt, mert az öreg szülők tudni sem akartak róla. A bíró hiába emlegette előttük a törvényt, a paragrafusokat, a megcsontosodott két öreg nem hajolt. Oda adta hát a gyereket a községi kondás mellé bojtárnak; úgy számítva, hogy a gyerek így majd leszolgálja a csizmát, szürt, meg azt a panaszos fekete kenyeret is.

Történt, hogy az öreg Rostás János kocája elvetélt. Ütést kapott, így állapította meg Csizik Pál, a felső szomszéd is. Már pedig ő ért hozzá, nem hiába volt az uraság kondása negyed századon át, Ki tette? Ki ütötte meg? Nem más, mint a kondás bojtár. Ugy is tudódott ki. A Jani gyerek sem tagadta.

Az öreg Rostás, meg a Jani gyerek ott állnak a törvényházban, a hosszú zöldasztal előtt. A törvényttévő bíró a karosszékben ül, - s hivatalos komolysággal eregeti makra pipájából a füst fellegeket. A tanácsbeliek kétoldalt ülnek szép sorban. A bíró először is a gyerekhez intézi a szót:

- Tudod-e szógám hun állsz most?

A gyerek izgatottan sodorgatja sovány kezei között a kopottas kucsmát s nyujtogatja vékony nyakát jobbra, balra.

- No, hun állsz?

- Törvénybe - nyögi ki félénken a gyerek.

- No, jó... De tudod-e, hogy itt nem szabad hazudni?

- Tudom.

- No hát mondd el egész áperthe, hogy esött az az ügy a kocával?

- Véletlenül.

- De hogy?

- Hát ügön makacskodott a koca s oszt oda hagyítottam a botot... de nem akartam.

A törvény embere kétfelé törüli a bajuszát, s oda fordul az öreg Rostáshoz:

- Véletlenség...

- Vagy igaz, vagy se - így az öreg Rostás.

- Mít vösz rajta?

- Ezön - rántja föl a vállát - semmit, de a község a felelős.

- Nem szavatolhat a község mindön emböre'; e mög csak gyerök.

- Hát minek alkalmaz a község ekkora gyerököt?

- Minek? - csattan fel a bíró. - Kend ne tudná? Hát hová lögyön ez a gyerök?

- Hová?

- Nono...

Oda néz öreg Rostás János a kipirult gyerekre. Megrángatja jobb felől is, bal felől is az ujjasát, megsimogatja kérges tenyerével mentiben is, visszára is ősz hajszálait: hümgét egy-kettőt...

Hogy felcseperedett az adta kölyke. Már hasznát is lehet venni... Liba mellé, ló mellé... ma-holnap dolgozni is tud... Haj, haj... Már is olyan szivelős az ábrázata...

Ilyen gondolatok kavarnak az öreg Rostás fejében.

- Hát jó, - mondja némi tétova után - vesszön annyiba... Pedig hetet vetött el.

- Hetet?

- Annyit a.

- No, nagy gazembör vagy Jancsi... már hogy hetet, - így a bíró. - Most az eccő szárazon viszöd el a bünöd, hanem ha mögin baj lösz, hát csak erigy igényösen a Körözsnek, azt mondom...

A gyerek kisomfordál a bíró intésére. Öreg Rostás János meg leül a tanács-asztal mellé. Előkeríti a kupakos készséget, leszorítja hüvelyk-ujjával a maradékot s rásercent. E művelet sikere után oda int a törvénytevőre:

- Mindig a szögény embör... mindig...

- Arrul emléközik az isten, akit szivlel.

- Haj, haj...

Szó esik aztán a termés kilátásról; majd meg a sok adóra terelődik a beszéd. Ez pedig olyan mesgye, melyen akár hétszámra is lehet boronálni.

Végre is, egy pipa dohány után az öreg Rostás kászolódni kezd. A kezeléskor hümgét egykettőt olyformán, mintha mondani akarna a bírónak valamit, de csak meggondolja a dolgot s szó nélkül lépeget kifelé a törvényházból.

Hanem ott a köves uton, amint kampós botja szeges végével ütögeti a gránit-kockákat, oda-oda dörmögi a bajusza alá:

- Beszélök az asszonnyal... még ma beszélök.

OSZTÁLYKODÁS.

A nap verőfényesen sütött, a fák zöld lombjai sötéten bólongattak, pedig csak napok kérdése volt már a mindent megdermesztő északi szél beköszöntése, a lomha, nehéz köd lecsapódása.

Vasárnap délután volt. Kiálltam az utcaajtóba élvezni, ez évben talán utoljára, a nap melegét s legeltettem szemeim az előttem elvonuló tarka képen. Jöttek-mentek a fiatalok; a lányok rátartian, a legények kihívó, büszke léptekkel. Ahol kereszteződött az újak, ott megálltak dévajkodni, incselkedni. Itt-ott feltűnt egy-egy öreg, ki apró léptekkel igyekezett a rendes kapu-előtti szavalásra, trécelésre. Az ünnepies hangulatot egy-egy hangos rikoltás, egy-egy nóta magasan felcsapó áriája szakította meg, melyet a kósza szellő felkapott könnyű szárnyaira. A faluvégi korcsmában mulattak.

A zsibongó felől lassan közeledett Tarhonya-Nagy Imre, az én konvenciozus favágóm. Deresfejú már az öreg, olyan ötvenes lehet, de még jól bírja magát. Imbolygó léptein, előrehajlott testtartásán láttam, hogy valami bánat nyomja a fejét. Amint közelebb ért, észrevettem, hogy a bal keze fel van kötve a nyakába egy kockás kendővel. Vajjon mi érthette az öreget tegnap óta? Nem korcsmás ember. Se lova, se kocsija; el se ragadhatták, föl se fordulhatott. Még csak gyári dologra sem jár. Igaz, hogy nincs is hova. Tudtommal, vagy húsz év óta favágással keresi a kenyerét. Sovány kenyér az igaz, meg fekete is, de állandós. Meg lehet mellette élni, különösen így őszben, meg télen...

Amíg így szövögettem magamban a gondolatszálakat, Imre bácsi odaért hozzám s köszöntve megállapodott előttem.

- Adjon isten magának is, Imre bácsi!

- Nekem már adott.

- Hogy-hogy?

- E hun e, - intett a nyakában lógó balkezére. - Tönkre van téve a keresetöm... Hogy vesztött volna mög...

- Mi történt vele?

Az öreg megvető tekintetet vetett a kezére; kissé meg is libbenté:

- E'tört.

- El?

- El a... Két újjamat le is reperált belőle az orvos.

- Ej, ej... Hogy történt?

- Fenéül.

Az öreg kétfelé törülte csurgóra álló bajuszát s neki támaszkodott oldalvást a deszkakerítésnek.

- Teccik tudni, hogy möghót az apánk. Öreg vót nagyon, de azért ahhoz a kis földhöz nagyon ragaszkodott. Nem adta ki. A házat is maga lakta. Esztendőről-esztendőre ígérette, hogy elosztja amicskéje van, de hát zsugori vót szögény. Ugy mondom, ahogy vót. Engöm nem segített egész életibe egy garassal se. Pedig hét gyereket rángat a könyéré. Az Örsinek juttatott hébe-hóba. Most persze nem akar róla tudni. Hát jó.

Imre bácsi közbe-közbe kereszteket rajzolgató botjával a gyalogjáró porondjába.

Figyelemmel kísértem az öreg mozdulatait. Láttam, hogy beszédjében a forduló ponthoz ért. A hangja fátyolozottabb lett, az aszott rögöket meg mind sűrűbben kezdé ütögetni.

- Ugy egyeztünk mög, hogy ma osztálykodunk. Kinek mi jut. Elmöntem... Való, hogy én is a földre gondoltam. Bár a ház is mögér háromszáz pöngőt... de a föld mégis többet nyom. Ami igaz, igaz. De píz is maradt, meg holmi is...

Az öreg köhentett egy-kettőt s aztán megköszörülve a torkát, felcsapta a hangját:

- A Senye sógor... essön belé a rossz, mégis belém kötött, hogy én... így, mög úgy... Hát loptam, vagy csaltam én valaha?

Ez a kérdés hozzám is lett intézve; de nem akartam az öreget félbeszakítani, nehogy elterelődjék a csapásról; csak a fejemet csóváltam meg. Az öreg kissé elgondolkozott, aztán folytatá:

- Ugy a. Még a többi is rám esött. Erre az a kódis vérszömöt kapott s elkezdött börzöngödni előttem. Möglegyintöttem, előbb csak úgy, kézzel...

- Ej, ej...

- Avval ű se szó, se beszéd, a srófós botjával olyat erányított a fejemre, hogy a kezem-feje belezúpult... mert hogy avval fogám fel.

- No, - mondám, - nem szép dolog egy atyafitól, így csúffá tenni az embert.

- Ez, - intett Imre bácsi nagy önérzettel a kezére, - semmi! Űtet a városi ispotályba köllött vinni.

PENG A KASZA.

- Holnap kimegyünk Hársásra, kezdődik az aratás!

Ezzel fogadott a bátyó, amint a vaskocsiról leugrottam.

- Ilyen városba dugott szegény ember, mint te, úgy sem látott még olyat. Ezt meg kell nézned. Hidd el, megérdemli. Legalább meglátod, hogy miből, hogyan, s milyen munka után terem a sült cipó. Hogy a Nagyságos úr mit szól? Persze te még nem ismered az új Nagyságost. Nem olyan vágásu ember ám, mint az öreg szeptemvir volt. Ne is okoskodj! (Még egy szót se szoltam.) Kimegyünk ha mondom. Az igaz, hogy nem látsz se sztrájkot, se földosztó cucilistát... de valamit majd mégis...

- Megyünk, megyünk, hát hogy ne mennénk! - kiálték, amint szóhoz jutottam. - Csak nem gondolod tán, hogy itt is a falak között akarok tanyázni?

Másnap már kora hajnalban kinn voltunk Hársason, hogy a kezdetnek, az első kaszavágásnak tanui lehessünk.

Mire kiértünk, már ott álltak az első tábla előtt sorban a férfiak, az embernői legényemberek kikalapált, kifent kaszákkal, a leányok a marokverő sarlókkal, a suttyó legények a megsodorított buza-kötelekkel.

Az arató-gazda intését várták, ki néhány lépésnyire a határdombon állt, kezét szeme fölött ernyőnek formálva hosszasan nézett a „belsőség” felé, honnan az uraság sebes vágatva jött lóháton.

Csendes morajba hajló „...csés jó reggelt”-tel fogadta az aratótábor földes urát, ki leugorva lováról, oda sietett az első kaszához, az öles termetű Csatak Imréhez s elkérve annak kaszáját: „Az Isten nevében” belevágott a hajnali szellőtől lágyan ringó búza-tengerbe.

Egy ideig csak az acél éles suhanása hallatszott, majd hirtelen, mintegy varázsszóra felcsendült a nóta a marokverők, a kévekötozők ajkáról:

„Káka tövén költ a ruca...”

Beálltak a rendbe.

A dalra megfeszültek az őserőtől duzzadó izmos karok, élesebben suhant a kasza, szaporábban dült a kalász.

A marokverő lányok danája felcsapott magasra az azuros ég felé:

„De ahol a szép lány terem...”

A nap első sugár-kévéje kibukkant a Cserjés mögül. A kis pacsirta felröppent köszönteni a felkelő napot, s szállt... szállt fel a magasba, csattogása beleolvadt a marokverők dalába.

A földesúr átadta a kaszát Csatak Imrének. Megtörölte gyöngyöző homlokát. Hozzánk sietett. Kezet fogtunk.

- Szép, gyönyörű élet ez nagyságos uram!

- Szép... szép, de nehéz.

- Nekünk igen... mi nem bírunk ki.

- Nekik is nehéz.

Mialatt mi a tábla végén elbeszélgettünk az Isten áldásáról, a kaszások is, mikor úgy a nóta végére értek, oda-oda vetettek egymásnak egy-egy szót.

- Hencögés vót, oszt szussza se birja - mondá a második kaszás, az örökké zsörtölődő Ordasi.

- Nem ér a te eszöd annyira - szól vissza Csutak Imre. - Nem szép az, hogy nagy úr léttére közibénk áll? Hogy ő kezdi a munkát? Az is hencögés, hogy mig Cserjésen a tizenharmadikat kapják, nekünk egy szóra megadta a tizenkettediket?

- Adhatna tizediket is ennyibü...

- Papzsák vagy! Hát az adó? Meg rossz esztendő is van...

- Még akkor is maradna neki...

- Te!... Megint apostol akarsz lenni? Nem volt elég a mult esztendőben annak a 60 pár aratónak az átka, akik érted vesztették el a kenyerüket?

- Jót akartam...

- Vigyázz! Ha most se vagy elégedett, ha most se férsz a bőrödbe, még ma mehetsz vissza szó nélkül, oda, ahonnan jöttél. Holnap már én is beleszóllok, de a kaszámmal...

- No, no... nem arról van szó...

- Ismerlek!

* * *

Két hét alatt kévékbe kötve, keresztekbe rakva feküdt az élet.

Az ünneplőbe öltözött aratók szép sorrendben mennek az urasági lak elé. Elöl a marokverő leányok bokorugró szoknyákban, egy hosszú búzakötelet fogva kétoldalt, párosan; hátul felpántlikázott kaszákkal a részesekek, középen négy legény, két vendégoldalra fektetett óriási búzakoszorút emel.

Kijön a földes úr. Felharsan az éljen. Leteszik elébe a hatalmas koszorut. A falu legszebb leánya, Kertes Zsuzsi lesütött szemekkel, pipacspiros két orcával odaáll elébe, átfonja a búza-kötéllal kétszer, háromszor a földesúr derekát, s közbe beszélni kezd, alig hallhatóan, az Isten áldásáról, a munkáról, a kenyérről, majd a szeretetről...

„... úgy fonja össze az élet jó és balsorsban a munkaadót, a mi földes urunkat velünk, a munkásokkal, mint ahogy ez a búza-kötél összeköt most bennünket...”

Megtörüli szemét a földesúr, átöleli a szép parasztlányt.

„... mivel az Isten megáldotta földemet, a kikötött 12-ed helyett 10-edet adok...”

Csutak Imre oda pislant Ordasira; a szemöldökét felrántja, mintegy jelezvén: „Na, most beszélj!”

Az csak a vállán von egyet.

- Gazember vagy - szól Csutak, s megvetően végig nézve hátat fordít neki.

A földesúr bemegy a hála, a magasztalás, a köszönő szók elől szobáiba. Az ispán utána.

- Kár volt nagyságos uram a tizedet...

- Jó, jó, csak hagyja; maga matematikus, maga ezt nem érti. A bevétel igaz, hogy pár száz forinttal kevesebb lesz, de száz meg száz szív meleg érzésével több... S ez is csak valami.

Ezalatt kinn a parkban megkezdődik a sürgés, forgás. Hordókat gurgatnak, birkákat terelgetnek, kenyereket szeldelnek. Egy-egy évszázados hárs messzenyuló ágára köteleket kötnek; ezekre jön a kákó, a kákóra a tele aprított bogrács... „Körülötte vidám, megelégtült képek, nevető cselédek...”

Amott a diófás árnyékában a füstös legények huzódnak Furi Ferkó vezetése alatt. Ott táborozik a fiatalság.

Megpendülnek a húrok, megpezsdi a vér, ropják a ropogóst... egész hajnalhasadásig folyik a bor és a nóta.

AZ ÖREG TÖRVÉNYES REFERÁL.

Szanazugon az öreg törvényes volt az egyedüli, minden oldalról kicsiszolt, kipallérozott, széles látkörrel rendelkező községi közeg. (Igy beszélte a fáma.) Tudta az egész vármegye, hogy a tudományokban az öreg törvényesnek (innen van a neve is) nincs párja. Adódhatott elő a községben bármilyen fejtetőre esett ügy, ő azt talpra állította. Ami a két keze közé került, megropogtatta, megmorzsolgatta. Ugy tette az igazságot, hogy az maga a gyönyörűség volt: a felperesnek is, az alperesnek is. Hát még a néma szemlélőnek!? Lett legyen az birtokügy, vagy passzus... ő azt úgy kicirkalmazta, hogy azon a vármegyei fiskus, illetve indzsellér két hét alatt se tudott eligazodni. Ő volt a falu büszkesége, de ment is utána a magyar aprajagya, - vakon. A szava törvény, a véleménye szentírás volt. Ha jegyző, vagy szolgabíró vetődött a faluba, az csak az öreg Sándor bátyánk vezetése és utmutatása mellett boldogult. Egyébként ő vezette a falu ügyeit a melléje rendelt tanácsosai egyetemben. S vezette részrehajlás, fennakadás nélkül, nagy szakértelemmel. Nemhiába, hogy kis ujjában volt az egész Verbőczy - a tanács szavaként.

Ügy, az mindig akadt: malacper, tyukper s más mi egyebek. Egyszer a község toronyórájának ügye adódott elő. Jární járt a mestörség, csak ép mutatni mutatott rosszul. „Pedig pécsi mestör csinálta” - így mondták az atyafiak.

Ő maga is, már mint az öreg törvényes megnézegette, megtapogatta oda fönn a toronyban az instrumentumot; de hát hiába, ő se káptalan. A falu kovácsa is megütögette, megolajozta... mutereket eresztett, szoritott itt-ott; de a sokkerekű időmutató csak nem akart belejönni a rendes kerékvágásba. Itt tenni kellett valamit.

A tanács összeült. Meghányta-vetette az ügyet. Egyszer csak az öreg törvényes hirtelen a homlokára csapott.

- Hát a Lábadí kutya?!

- No lám... az igaz! Hogy rá nem jövének - bólingatának össze a tanács tagjai.

Lábadí vala a község ezermestere. Ha csizma kellett, vagy kocsi; ha rosta romlott, vagy szür kopott... hozzá fordult az egész falu. S nem hiába, mert lett legyen az, ha francia mestörség is, azon ő segített.

Lábadí vállalta az órát is, még pedig turnusokba osztva, vagyis előleges részletekben fizetendő havi négy koronákért jóállási szavatolást tett, hogy az óra, amint rendbe jön, az ő felügyelete alatt mindig pontosan fog jární.

A szerződést megkötötték.

Az idő pergett Szanazugon is, forogván az óra mutatója, csak ép a mutatása nem vala még mindig akurátus.

- A Lábadí sem bír vele - így a tanács.

- A pizt pedig főveszi - vélé az 1-ső esküdt.

- Nem csinál az semmit, - szólt közbe a kisbíró - hisz még egyszer sem volt a toromban.

- Nem-e? Ugy meg kell vizsgálni az ügyet - mondta ki a szentenciát az öreg törvényes. - Elmegyek én magam, meg a Köncsög komám, mint bizottság. Ez a falu érdeke, nem maradhat annyiba, de meg a község pénzét hiába ne dobáljuk ki.

S ugy lett; a két bizalmi féríu elkövetkezék Lábadíhoz s szemlét tartva, a vizsgázást megejítették.

Délután megint összeült a tanács. Az öreg törvényes elkezdett referálni:

- Tisztótt község! Mögvizsgáltuk az ügyet, a Köncsög komával együtt. Hát, nincs semmi heányosság. Mögnyughat az község. Lábadí végzi a kötelességöt, még pedig igön furfangosan. Van egy botforma masinája, azt kihúzi, betoli... belenez... s ott a toromóra az udvarán.

- Haj, haj - mozgának a fejek.

- Magam is belepislanték, a komám nemkülönben.

- Ugy a - hagyta rá a koma.

- Hát azért nem jár Lábadí a toromba, - folytatá az öreg törvényes - mert otthonrul végzi az mestörségöt, azaz hogy igaziti az órát.

Csavargatták vastag nyakukat a tanácsbeliek, miközben bögdösgették kifelé a véleményeiket:

- Nem hiába, hogy ezörmestör!

- Ördöge van!

- Nagy kókler!

- Mögnyugszik a község? - tette fel a kérdést kis vártatva az öreg törvényes.

- Mög - mondá a tanács egyhangulag.

- Úgy hát kimondom ezt a határozatot.

* * *

Régen volt, de igaz volt, Bizonyságom, tanum az eset igaz voltára az a népdal, melyet még ma is hallani ezen a tájon aszatoláskor, kukoricafosztáskor:

Szanazugon jár az óra,
Délben mutat viradóra...

TEPLOS MELLETT.

A piactéren hullámoz a nép fel s alá. Nagy napja van a falunak: a község esküdtjét teszik.

Férfiak, asszonyok vegyesen egy-egy kisebb csoportot képezve hangos szóval tárgyalják a nap jelentőségét, adják a jó tanácsokat, lehurrogják egymás ellenkező véleményét s közbe-közbe éltetik a maguk jelöltjét: egyik, a kisebb rész a telkes gazdát, a másik rész a kérges tenyerű zsellér embert. Egy-egy raj bevonul a községháza nyitott kapuján a „szaválás erányában”, honnan kisvártatva egyenként jönnek ki.

Göcs Pali, meg Kis Pista Feri a zömtől félrevonulva a templom rozoga deszkakerítését támogatva adogatják egymásnak a szót.

Göcs Pali a módosabb emberek közé tartozik. Fejhordozásán látszik a négy ökör, a két tizenhat markos ló s a fél telek; érczes hangján az ellentmondást nem tűrő akaraterő, a parancsolni szokás. A szocialista világ beköszöntése előtt minden fölfelé-menő ivadéka a belső emberek közé tartozott, ezt tudja az egész falu, sőt azt is, hogy volt közöttük nem egy bíróviselt ember is. Most azonban már más idők járnak, a kaputot leszoritotta a ködmen. Össze-összeméri még ma is erejét a két párt, próbálgatja különösen a kaput legyűrni a ködment meglepetésekkel, paktumokkal, sőt a divatos koalícióval is, amennyiben összefognak a szűcsökkel, vargákkal kereskedőkkel, de az eredmény mindig egy: alul maradnak a kaputosok.

Kis Pista Feri olyan ágrólszakadt szegény zsellér-ember, kinek lelkét a nagy eszmék még nem hatották át teljesen, ki még vissza-visszaemlékszik az őt gyámolító kezekre, köztük Göcs Paliéra is, de már úszik az árral... az ígért földje felé.

- Eltérő a dolog - szól Göcs Pali - olyan ember kell oda, aki ért a számhoz... Ne csak azt nézzük, hogy ki tud kebabálni, hanem hogy ott, ahova állítják, ki is értse magát. Lám a vót esküdt is csak a szót adta, de a számhoz nem konyított... kivött egy csomó pizt, betött egy csomó pizt, a végin nem pászót, oszt hejába kebabált, csak kitötték.

- De a mi sorunkból emelkedött.

- Hát onnan, ép azért... ha töszöm azt a Szüri Pista bá' nadrágot húz, botot vösz a kezibe, csak nincs ott több tudomány az pörge kalap alatt mint azelőtt; ép az, hogy mind azt hiszi, hogy a tudomány az kék nadrággal, meg a somfa-bottal jár, s ha belső ember lett, legyen az írás, szám, telekkönyv, pegyagógia, meg akármi ija-fija, azt hiszi, hogy mind magára szögte az lajblival, s akkor már úgy forgati a tudományát, mint a szélmalom az vitorlát... oszt ki-nevetik.

- Ugy kő neki, minek megy oda, ha kongó... ámbátor a bizalom, úgy töszik...

- Dehogy töszik, - keresi, kebabál, hogy ő majd így, mög úgy... ezt mondom, azt mondom s ha benn van, mit csinál?

- Amit a többi, a régiek: cibart példázzik...

- Mög alákezel ennek is, annak is, ha tud...

- Na a pennához csak tud mindenik...

- Amennyiben egyik-egyik a nyelit fogja, nem a högyit.

- De hát nem is minden belső embernek kell az írás.

- Mögkivánják azt még a harangozótól is, a rëndértől is, az is a sorja. Te is értesz a betüvetéshez is, a számhoz is, ugye?

- Hogy tudnám különben számon tartani az kondát.

- No látod?!

Elhallgatnak. Göcs Pali hosszan nézi a községház kapuján ki s befelé hullámzó tömeget. Kis Pista Feri meg pörge kalapját a szemére húzva kampós botja szeges végével karikákat rajzol-
gat a szürke porba.

- Mennyi a béröd a kondásságért?

- Husz pöngő, mög az könyér járandóság.

- Nem sok.

- Nem is azért a 20 pöngőért vállaltam, de a hivatal... Az asszony is azt mondta, hogy ne a pizre nézzek, hanem a belső emberségre...

- Hm, hm, az igaz - szólt Göcs Pali, miközben megtömte a kurtanyakú debreceni készséget s rápörkentve, midőn meggyőződött annak akurátos szuperálásáról, a kupakot rányomva mondá:

- Te a cocilistára szavalsz?...

- Közülünk való.

- Ki érti-e majd magát?

- Az...? Mögmonda az a gerófnak is, hogy mi az igazság.

- A szömibe?

- Hát az ispányának.

- Mit?

- Hogy nincs igazság, kevés a napszám, nincs földünk, sok az adó...

- Látod az igaz: kevés a föld, kevés a napszám, sok az adó... mind igaz, de azt mondta-e, hogy: „sokat iszunk”.

- Azt nem...

- No látod azt is mög kellene ám fontóni, hogy „sokat iszunk,” s aztán nem vizet iszunk, még csak nem is bort, hanem pájinkát. De ne hidd ám, hogy én csak úgy a levegőből beszélök. Magátú az uraságtú tudom, hogy egy évben 30.000 korona napszámot fizet ki.

- Azt én is hallottam.

- Hát azt hallottad-e, hogy hány hektó pájinka fogy el egy évben csak a mi kis községünkben is?

- Sok...

- Sok? dehogy sok, rémisztő sok... Nézd csak mög ott benn a fogyasztásnál, - hisz a ti embörötök vezetí - nem sok héjja van a háromszáz hektónak. Literjit koronával mérik ugy-e? Igy oszt a harmincezer korona pájinkává változik. Persze, hogy akkor nem marad könyérre, ruhára. Hej! ha csak egy évig tartózkodna mindönki a pájinkátú, micsoda özön piz maradna a zsebbe. Az lönne ám a jó politika. Azt mondod: „Sok az adó,” az igaz; „Kevés a napszám,” - az is igaz; de mikor azt a keveset sem tudják mögböcsülni. Pedig tudnék még mást is mon-dani: Egy eladó, legyen az bármilyen sorban, hány szoknyát visel?

- Én nem óvastam.

- No én sem, de azért tudom, hogy van vagy 15-20. Pedig azt sem adják ám ingyen. Hidd el, a pucc is szép pizt nyel el. Aztán beszélhetnék még az élelmességről is, ami nincs. Látod, én bár van egy kis földem, mög is élnék belőle éven át, de azért a pincémbe nem pájinkát tartok, hanem gombatanyát, - többet hajt egy esztendőbe, mint két hold buzaföld; van egy pár kas méhem, s az eperfákból is szépen pizölök az selyem-hernyók után... Nem hiszöd, hogy ez is politika?

- Hát... az, - mondja Kis Pista Feri az untermek újját huzogatva.

- Megcsinálhatná ezt mindönki, még pizbe se kerülne, legalább a selyem hernyó, a gombatanya nem, a méh is kevésbé... Hidd el többet ér az, mint a kebabálás. No, de gyerünk szavalni.

- Ugy vélem már a végit nyomják.

Megindulnak a kapu felé s pár perc alatt a tömeg elnyeli a két voksoló magyart.

EGY KIS MATEMATIKA.

Nagy sor adta elő magát a mi kis falunkban szent Karácsony hetében: Tobai Mihály összekülömbözött Bagó Jánossal, a község perceptorával.

Nem közönséges eset ez.

Tobai Mihály, meg Bagó János kiemelkedő egyéniségei a községnek. Ők a legjobb számolók; de meg pennás emberek is, amennyiben olyan folyamódásokat irnak a főispánhoz, miniszterhez, hogy a városi fiskális se különbet; úgy kicirkalmaznak egy-egy esetet, hogy az maga a gyönyörűség. Rigmusos emberek is... de meg úgy tudnak $s z a v a z n i$, akár órákon keresztül, mint a folyóviz.

Tobai Mihály meg éppen furfangos ember, az ő vállát már egyszer megveregette egy eleven miniszter is.

No de van is érte becsülete az községtől...

A falu ügyében járt fenn Tobai Mihály - a holt Körözs medrének kifarcellázását kérve. A gatyás magyart nem eresztette be az ajtóálló... Erre Tobai elkezdett kiabálni, hogy ő száz kilométert tett gyalog a falu igaz ügyében; neki beszélni kell a miniszterrel, addig innen egy tapodtat sem megy. A kegyelmes úr kinézett a lármára... Tobai felösmerte az ujságok után, oda ment... az elfogadta a parolát... bementek a bársony szobába s ott megbeszélték a falu igaz ügyét...

Tudja ezt a falu apraja-nagyja...

Bagó János perceptor úr meg... ha fent említett tulajdonságai mellé még oda teszem azt, hogy ő már tiz esztendőkön át kezeli a község ládáját, úgy az ő egyéniségét is teljesen kidomborítottam.

Két ilyen ember jött össze egy kis számon.

Ugy esett a sor, hogy az egyletben valaki felvetette a kérdést: „Húsz korona, tiz forinttal szorozva mennyi?”

A perceptor úr vette fel a krétát, mint kinek úgy is kisujjában van az egész matematika s aztán kivetötte: 100 forint.

A falu kisbirája, Pétör is megpróbálta... de a numerus nem pászolt, neki 400 korona jött ki.

A perceptor ur aztán magyarázta az egyletnek:

- Húsz korona, az tiz forint, de megfordítva is áll... Ha egy vonalba vesszük: tiz forint, szorozva tiz forinttal, az száz forint, de az ugyanekkora összeg, vagyis húsz korona szorozva húsz koronával már négyszáz korona... holott a száz forint csak kétszáz koronát számlál...

Megint neki estek a táblának. Hol tele irták azt, hol meg letörölték a mándli ujjával.

Az egyleti tagok csóváltgatták a süvegeiket... azok is, kik konyitottak a számhoz; azok is, kik nem.

A nézetek már ugyancsak elágaztak, mikor a község másik neves embere, az ügyes-bajos Tobai Mihály nyitotta rájuk az ajtót.

- Majd a Mihály kivetí! - ezzel köszönté az egylet.

- Ide azt a krétát! - így a Mihály.

- Beletörík ebbe a bicskád, - veté oda félvállról a perceptor ur.

- Azé', hogy te nem birsch vele!

- Ha én nem... te sem.

- Nem árva-pénz ez, hogy nehéz lenne.

Bagó János szeme vérbe borul, ujjai összecsavarodnak, remeg a hangja midőn visszavág:

- Hát te meg azt hiszed: kondás-bér?

Ha az egylet közibük nem áll, bizony összemennek. De a kisbíró elkapta Tobai Mihály ujjasát s megrángatva imígyen szólt:

- Akko' beszélj, ha kivetötted... addig ne hencögj!

Tobai szétvetette két lábát a tábla előtt s nézte a számításokat... Erre is bólintott, arra is. Aztán megcsóválta a turi süvegét:

- Bolond vót, aki kitalálta... Ez még a nadrágos embört is kipróbálná...

- Figurája van, én is azt mondom, szólt békére hajló akcentussal a percktor ur.

- E'kéek vinni a jegyzőhöz, az ugy is mindig a számokkal harcol - így a kisbíró.

- Ki mögy el vele?

- Mönjön egy bizottság.

- Ki légyen az?

- Hát én magamat véleményözöm, mög Tobait... a Pétör is jöhet - inditványozá a percktor ur.

- Jó lesz - hagyta rá az egylet.

A jegyzői irodába egyenkint szörközködött be a bizottság. Tobai adta elő az ügyet.

A falu pennája vetette a számokat: 400 korona... 100 forint...

A bizottság lélegzetét visszafojtva leste az eredményt.

A jegyző végig simitá gyér üstökét, biz' az meg volt izzadva. S hogy a matematikával nem boldogult, a politikához fordult.

- Régen mondom már, hogy kötözni való volt, aki a koronákat behozta. Persze, hogy csálnak vele. Ugy van az; én ezelőtt egy szerződésért számítottam nyolc forintot... Értik kendtek? Most meg koronájával is alig megy többre. Vagy vögyük a passzust: Ezelőtt egy levélre esett egy picula... Ezt megértette mindenki. Most rajta van tiz filléres bélyeg, erre jön hat fillér munkadíj... Az államé a tiz, az enyém a hat. Hát nem bolond számítás ez?

- Az osztán igön - bólintott a bizottság.

- Hogy jobban megértsék, mondok más példát: Ha nekem fizetnek szoroznak tizzel, ha én fizetek, husszal... Ha én kapok fizetést, koronát vesznek, hogy soknak lássék... ha meg rajtam vágják az eret, akkor a pengők gurulnak. Ilyen sok fortéja van a számításoknak. Így megy az atyámfiái. Most már értik ugy-e?

- Krunu, krunu... - kráogott a bizottság egymásra pislantgatva.

- Hát én csak azt mondom: jobb a régi rendszer; kendteket meg nem is szoritja rá a szolgabíró, meg a számtiztség; maradjanak csak a forintnál, meg a piculánál, ugy sincs annak párja. Bár nekem se kellene koronákkal bajlódnom.

A bizottság elkövetkezett. A községház kapujában összenéztek.

- Érted-e már most Mihály? - így a perceptor.
- Pedzeni, pedzem...
- Ki tudod vetni az egyletnek?
- Ki vetni éppen nem tudom, de majd mögmagyarázom a jegyző úr után.

GÁBOR BÁCSI ESETE.

Télire öt öl-fát hozattam. Hiába, már ez is több kell, mint azelőtt. Még a hideg is évről-évre jobban zsarolja az embert. Pénzesebb a fa, a hozatala is fölment, de még a vágatása is.

- Derága az élet, - mondta Gábor bácsi, mikor a szemlét megejtette, - nem vághatom alább. Igaz - tette hozzá - hogy a munka egy, de az élet nyomósabb.

Megadtam neki az öt koronát.

Másnap már javában rángatta a fűrész Gábor bácsi, mire felkeltem.

- Jó reggelt! - köszöntém.

- Aggyon isten!

S az öreg leereszté csendesen a fűrész, hogy megbillentesse azt a sok szép viharos időket látott zsiros pörge kalapot, melynek keskeny karimáját bizony nem fogdosásra szabta az a fránya kalapos, hanem csak úgy az ujjal való megbögdösésre. Egy tuskót távolabb gurítottam a rakástól s rúltem.

- Hogy megy a sor? - kértem az öreget ki megint neki látott a munkának.

- Szögényösen.

- De egészség van?

- A vóna... de nincs mivel táplálni.

- Ad az isten.

- Ad, ad... kinek, kinek; de nem mindönkinek. Rossz már a serpenyő, amivel ott fönn mérnek. Egyiknek sok jut, a másiknak semmi.

Egy kis szünet után hozzátette.

- Ámbár nekem is jutott egyszer... de hol van az!?

Az öreg felegyenesedett s ingujjával megtörölgeté verejtékes homlokát.

- Igen, igen... annyi pénzöm vót neköm eccő, mint a pelyva. Egész halom egy rakáson. Forintos bankókkal fizetött ki a kormány. Szép, sima, vadonutuj forintosokkal. Csak úgy ropogott az embör keze alatt... Akko' még járta. Jobb világ is volt az, aszondom.

Sóhajtott egyet, miközben a farakás tetejéről leemelte a vágás alá következő hasábot; rátette a kecskelábra, akurátosan beigazította az élével lefelé, hogy ne mozogjon; bütykös ujjjaival kiaraszolta a vágás helyeit s aztán, hogy a fűrészzen taszitott néhányat felütötte a fejét.

- Szép csomó piz volt... Igaz, hogy többet is adhatott volna, már mint az kormány, - tette hozzá magyarázólag - mert rászolgáltam embörül; de hát kézön-közön leolvadt. Szögény embör mög hun keresse az igazát?

Gábor bácsi látta, hogy figyelemmel hallgatom, abba hagyta a fűrészelést, elővette a csizma-szár mellé dugott pipát s lenyomkodá a benne aszalódó anyagot. Rásércentett.

- Igen a, - folytatá a kupak lecsettentése után - úgy a hetvenes évek végén egyszer csak kidobolták a faluban, hogy minden katonaviselt embörnek be kell rukkolni. De möggyütt az irásban is. Én is kaptam. Összegyültünk a falu házánál. Tanakodtunk. Hát ott eccöribe ki-sütötték, hogy háboru lösz. Ugy is lött. Azt még nem tudtuk, hogy kire, mire... némötre

mögyünk-e, vagy muszkára; de a csabai állomáson már az is kitudódott. Itt már egyesek tudni vélték, hogy Bosnyák országra fáj a foga az osztrák sógornak.

A pipa jobbról balra vándorolt s aztán fontoskodva hozzátette az öreg:

- Nem értöm, mit szerethetett mög azon a hepehupás földön a némöt; hisz nem teröm azon semmi böcsületös élnivaló.

- Hát a szilva, meg a dohány?

- A dohány? Az igön... az jóvágású. De ögyébb aztán semmi.

- Hát bevonultak? - kérdém az öreget, hogy a csapásra visszatereljem.

- Be, be... Szolnokra szólt a parancs, ott már sürt-fort a nép. Egész hangyaboly volt a határ. Egyik csapat gyütt, a másik mönt. A mi tranczportunkat vagy két hétig abriktolták s aztán leindítottak bennünket Bródnak. Samacnál möntünk át a Száván Serajevóig alig akadt valami dolgunk. Hanem ott megbikacsolták magukat a bosnyákok.

Az öreg egészen belemelegedett az előadásba. Azt sem vette észre, hogy a pipája kialudt s csak ugy szárazon szopogatja a diófaszárat.

- Egy kis tisztáson álltunk. Onnan néztük a csete-patét, meg az illuminációt. Hanem rossz helyünk volt. Ugy hullott közénk a golyó, mint a polyva. Az őrnagy úr Lencz egy fa mögé húzódott; félt szögény. Hanem a kapitányunk, az igön... Az kiállt lóháton a legénység elé, s nyugodtan okulárézta az ellenségöt. Csak néha káronkodott, mi a legénységnek jólesött. Eccö aztán nekünk is rohamra fujtak. A kapitány úr megcsóválta feje fölött a kardját s ránk kiállt; azzal neki a sáncnak. Vagy husz-harminc lépésnyi mezőt futottunk be, mikor ugy éreztem, mintha halántékon csaptak volna egy kis füzfa-suhogóval. Odakapok, hát csupa vér lött a tenyerem. Erre forogni kezdett velem a világ s kidültem a sorból. Egy bosnyák golyó tévedt a fejembe... Itt a helye, itt ni...!

S nagy önérzettel mutatott az öreg a rég behegedt sebre. Aztán felsóhajtott:

- Kétszáz pengőt kaptam érte a kormánytól... De hol van az már!?

Aztán, hogy a pipa sem szuperált, meg én is készülődni kezdtem, Gábor bácsi fölvette a fűrész... a dicső multért egy sóhajt eresztett s nekilátott a munkának.

NAGY ISTÓK JÁNOS PINCÉJE.

Pándon, mióta a világ, világ - nem történt semmi nevezetes eset. Nem született itt híres, neves ember: író, művész, hóhér, országos zsvány... de nem is halt meg benne. Földrengés se döntötte össze soha, víz sem temette el. Még negyvennyolc sem hagyott rajta nyomot. Az alig öt kilométernyire fekvő Bicskén egy egész nap tülekedett a magyar az osztrákkal... A Tápió, a beleeresztett vértől megduzzadva ömlött a Tiszába.

Pándnak csak az ágyuk bömbölése jutott, azt is felfogta, megtörte az Örhegy.

Nem történt itt semmi, még negyvennyolcban sem. De hát, hogy is történt volna, mikor ugy el van dugva, ugy el van barikádózva hegygel-völgygel, hogy még a madár is csak elvétve akad rá.

De egy helyi nevezetessége van.

Volt itt valamikor egy hatalmas kastély s annak volt egy még hatalmasabb ura, ki is vala a hétszemélyes-táblának az elnöke. Itélt elevenek és holtak felett.

A hatalmas ur meghalt, mint ahogy meghal egyszer mindenki, legyen bár az koldus, vagy király. A fiai, unokái még tekintetes urak voltak... lakták a kastélyt, szánttatták, vettették a dominiumot, futtatták az agarakat. A dédunokák már nagyságosságig vitték, de ekkor nem volt már se dominium, se kastély, se agár. A dominiumba beleültek a parasztok s a kastély tégláiból kőházakat építettek. Csak egy documentuma maradt a hajdani nagyságnak: az urasági pince.

Ez a pince Nagy Istók János kezére került - az öregapja után.

Ez a pince adott Nagy Istók Jánosnak hivatalt. Hát adhatott is, mert kolosszális egy alkotás volt. Az üregébe hat ökrös szénás szekérrel kényelmesen bele hajthatott bárki, s az egyik soron elmehetett fél kilométernyire, ott megfordulva, a másik soron jöhetett kifelé; még kondíthatott is a karikással, ha nem félt, hogy belesiketül, vagy az ökrök elragadják.

No, nem volt oly könnyen megközelíthető ez a pince, mert Nagy Istók János „rémmód” fősvény volt. Szürte, szürte a hegy levét, gurgatta befelé a hordókat, de már a belvilág az avatatlan szemek előtt zárva volt. Bántotta is ez a falut, szapulták is érte János gazdát, de... hiába.

A zárkózottság mind jobban furta a község oldalát... mind többet-többet beszéltek a pincéről. Egyszer - honnan eredt, honnan nem - azt kezdték rebesgetni, hogy van ott már száz hordóval is; majd meg lidérc-tüzeket emlegettek... s aztán ugy szórványosan a szopókási molnár menyecskejét is. Nőtt-nőtt a pince misztériuma; még tán bucsu-járóvá is felavatják a zsigeriek, ha Nagy Istók János nem lett volna vastagnyaku kálvinista hitsorsos.

Időnkint meg-megpróbálkoztak egyesek a pince zárjával; szépszóval, csellel, furfanggal... de biz' ezek az ostromok mind csütörtököt mondtak.

Egyszer - tanács ülés után - Somogyi esküdt a homlokára csapott egyet, aztán a zöld asztalra, majd meg a kisbíró térde-kalácsára, kinek ijedtében leesett agyaráról a makrapipája s felkiáltott: „Megvan!”

- Mi van meg? - kérde a tanács kérdőjellel vált kíváncsi ábrázattal.

- A pince - így Somogyi, az esküdt.

- Nagy Istók Jánosé?

- Nem is másé... Uj évre ott iszunk mind.
- Nem löhet az.
- Löhet, ha mondom.
- Hogy-hogy...?
- Hát Nagy Istók Jánost megválasztjuk kurátornak.

A tanács összenézett s mosolygott.

Pándon minden választás után áldomásoznak a tisztséget nyert polgártárs pincéjében. Ez már ősi szokás. Ettől eltérni nem lehet. Nem is teszik belső emberré azt, kinek pincéje nincs. Itt már a pince kvalifikál a bíróságra, percektorságra, esküdségre, kurátorságra stb.

- Hát Bödő Pál mit szól hozzá? - így a percektor úr.
- Az ő dolga. Öt turnuson keresztül jár már nadrágba... Más embörnek is kell helyet adni. Nem igaz?
- Az osztán igaz - bólintott a tanács.

Uj év első vasárnapján esett meg a választás. Nagy Istók János lett a pándi egyház kurátora.

Nem kis dolog ám ez!

Három évig Nagy Istók János kérges tenyere szorítottódik meg, ha esperes jön a faluba... Még püspök is jöhet. Ki tudja a jövőt?!

Három évig ő látja el az eklézsia ügyét-baját. Felfogadja, elcsapja a harangozót; fizeti a papot, legátust, rektort; számba veszi a párokat, kirója a képét... s nagy ünnepek alkalmával töltögeti az arany-billikomot az ur szent asztalánál s a hívők után együtt áldozik az urnak szolgájával.

Nagy hivatal ez minden valamire való faluban. Majdnem akkora, mint a bíróság.

Hogy a választás megesett s az öreg tiszteletes kihirdette az eredményt, megmozdult a hívők serege s a „Dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás...” (197. dics. 5. vers) magasan szárnyaló melodiája alatt a hívők szép lassan rajzoltak kifelé a templomból.

Nagy Istók János meghatva fogadta a kezeléseket; majd a választói seregétől követve, megindult a Dobos-hegy felé...

Esett egy-két szó a dicsőségről is... de legtöbb a pincéről.

Nagy Istók János, az uj kurátor ur, midőn megérkeztek a pince elé, végig mustrálta a sereget... majdhogy a könnye ki nem csordult a nagy szám felett. De már hiába, a tisztesség megesett. Nagyokat sóhajtott: jöjjön, aminek jönni kell... a kulcsot betaszította a zárba.

Az atyafiaik egymás sarkát taposva, nyomultak utána...

Egyrésze a falunak el volt ragadtatva a nagy pince, a sok hordó s különösen a sok jó bor felett; a más rész azonban csalást emlegetve, csóváltatta süvegét... Ezek valami titokzatosat vártak.

Fél óra, egy óra... az arcok kiderültek. S midőn Nagy Istók János az ötven percentet átlépve, egyet-kettőt krákogott, végigborzolta bozontos üstökét, szavalni kezdett: „Az Isten éltesen engem kigyelmeteknek sokáig, mint kurátor urat!” - A jó-kedv rózsaszínű hullámai szilajon felkorbácsolták a pince dohos levegőjét s egy szivvel, egy lélekkel éltették... s megint csak éltetgették az uj kurátor urat.

SZÖMFÉNYVESZTÉS.

Esteledett. A csorda hatalmas porfelleget verve ballagott hazafelé. Elöl lépegettek méltóságos testtartással a cimeresek; a szarvaik hegyére öntött ólomgombok jelezték kiválóságukat. Hátról a sánta csordás bicegett, egy jókora botot huzva maga után.

Az utca-ajtókat nyitogatták a riskáknak, meg a pirókoknak. A gazdasszonyok kiöblögették a rocskákat, sorba állították a köcsögöket a habzó tejnek.

Están gazda is bekötötte a Csákót; majd egy vellahegy illatos széki szénát vetett a jászolba. E művelete közben eszébe ötlött a tavalyi száraz időjárás, erről meg a kevés takarmány.

Bizony a „Vandhát” szükösen eresztett, alig hogy kétszer lehetett megkaszálni. Pedig rendes időjárásba négy sarjut is lead, - szövé tovább Están gazda a magánbeszédet - de hát a nyáron biz ott kevés eső járta; no meg a vizrégulálásnak is sokat be lehet tudni, mert mióta a Kőrözst kiléniázták az urak, leszalad azon a víz a határból egyszerre.

- Nem éri mög az újat; - szólt a gazda az asszonyhoz ki a Csákót fejte - egynek is kevés, oszt' a borjú is már számot tesz.

Jó ideig csak a rocskába szűrődő tej csobogása hallatszott... no meg a széna zizegése, melyet a Csákó s a borja csongolygattak befelé.

- Az árenda fizetés is itt van. Nem akarom pedig elszalasztani gyüvőre se... hátha jobban eresztene.

- Behajtja kee a borjut?

- Be.

Aztán hogy a fejés megtörtént, bementek a házba. Az asszony elszürte a tejet... majd egy kékmázos tányérba kenyeret aprított s föleresztette azt a kimaradt tejjel.

Kanalaztak.

Másnap még alig pirkadt, már hajtotta Están bá' a borjút a vásárra. Az úton többen összeverődtek falubéliek s tárgyaltak egyről-másról... a rossz világról. A Bödő sógor is két ártánt terelt befelé.

- Eladod?

- Ha löhet.

S aztán ballagtak pipaszó mellett; csak néha-néha szólt egyik, vagy másik... olyikra egyszer-egyszer felelet is adódott.

Alig, hogy a vásártérre értek, Están bá' sűrű parolázás közben tuladott a borjún. A mint később a mézáros, a cédulaház előtt egy nagy bankóval kifizette a borjú árát, csak megszólítja ám Están bát egy barátságos képű úr:

- Nem váltaná be azt a száz koronást? Nekem sok alkalmatlan apró pénzem van. Kigyelmed meg ha vásárol, vagy fölváltják, vagy se.

- Mér ne... ámbátor vásárolni nem szándékozom.

... S egy kissé félrevonulva az átjárótól Están bá' kiterített keszkendőjébe leolvasá előbb az úr a koronásokat, meg a hatosokat. Majd meg Están bá' simogató meg egyenként őket.

- Mögvan - szólt a száz koronást átadva.

Kezeltek.

Mivel nagyon délre állt az idő, Están bá' benézett a laci-konyhába. Ott volt a Bödő sógor is. Mellé telepedett s a bakót lekerítve hátáról falatozni kezdett. Aztán egy üveg bort rendelt.

- E'kőtek a sűdők?

- E'... hát a bornyú?

- Nemkülönben.

A laci-konyha szegletébe a malac-banda húzta a „siró-rivót.” Előttük egy pár duhaj legény rugta a sátor porát.

Ittak.

- Van ára a jószágnak - véle a Bödő sógor.

- Mögadják.

Később Están gazdában is elült valami. Kibillent az asztal mellől s két kezefejét hátul egymásra rakva ő is ropni kezdé a kufercest. Közbe-közbe egyet-egyet rikkantott is.

Este felé a vásár szétozlott. Están bá' is hazafelé indult a Bödő sógorral. Mire haza értek, az esti hüvös szél kifujta a mámort a fejükből.

Hazaérve Están bá' előbb tett-vett egyetmást. Aztán, hogy az asszony csak körülötte ténfergett, kitette a tarka keszkenőt az asztalra.

- E hun az ára... - S miközben bontogató a keszkenőt, mondá:

- Jó pecsenye lösz belőle az uraknak.

- Mennyi? - kérdé az asszony, a pénzre intve fejével.

- Száz korona... De hogy is csak hogy?... Ni nem akar kigyünni...

- Vött tán kee valamit?

- Nem.

- Harminc korona a híjja, - szólt az asszony, hét ujját feltartva - Hogy eshetik a?

- Hogy eshetik? Itt kő annak lönni... ha csak az az úr, akinek váltottam... de az pászolt... Százast adtam, ő óvasta, én is óvastam s mögvót... Kétször is kiraktam...

- Mögcsa'ta kendet...

- Engöm mögcsat... engöm? 'sz tudom én a számot. Igaz, hogy akkor a koronás több vót' mint a hatos, az-az hogy úgy rémlik hatos nem is ügön vót... most mög ni, alig látszik a sok hatos közt egy-két korona...

Están gazda révedező szemekkel tekint hol a pénzre, hol a hallgató asszonyra!

- Pedig akkó mögvót, ... mintha most is látnám, egy hatost ki is piszkált az az úr a koronák közül mikor óvasta, még mondta is „ne csajjuk mög egymást!” s oszt nevetött.

- Sebösen olvasta? - szólt közbe hirtelen az asszony.

- Sebösen? Csak úgy pörgött az ujjá közt a piz...

- Akkor szömfényvesztő vót... a vót, ha mondom - szólt az asszony nagy meggyőződéssel.

- A löhet - mondá Están gazda a fejét helybenhagyólag megbillentve. A „sirva-rivóról” azonban egy szót se mondott.

NAGY JÁNOSNÉ PÖRÖSKÖDIK.

- Tekintetős orvos úr...
- Na, mi a baj Nagy János!
- Könyörgöm, a Jani gyerekek odáig van.
- Hm, hm.
- De siessön az orvos úr, mert vérzik a gyerekek.
- Vérzik?
- Vérzik az.
- Hol?
- A lába.
- Ütés, vágás...?
- Harapás, - könyörgöm. A Fekete Pistáék kutyája, Lompos csúfóta mög.
- Az baj.
- Az anyukom azt mondja: veszött jószág lösz a gyerekekből.
- Sietek Nagy János, sietek.
- De olyan kutyát tartani?... Hogy is engedheti az törvény!
- Na jól van, megyek rögtön... Egyszeriben készen leszek.
- Csak jöjjön, orvos ur, mer az anyukom is... hiszen teccik ösmerni orvos úr? Én addig is fölmozgok a község házához, fölodom az esetöt.
- Jó, jó... csak menjen.

Mire Nagy János a község házából előkerült, az orvost már ott találta a Jani gyereknél.

- Csak jó mögnézögesse az úr, - biztatgatta a menyecske az orvost. - Rendöljön neki orvos-ságot is annyit amennyi csak köll... Drágát, hogy használjon. Hát kend - fordult a férje felé - eljárt-e a törvénybe? Mögindították-e már? Mondta-e, hogy követölöm a szigorúságot? Vagy kend ott is csak imögött, ámogott? Te mög tartsd Janikám, úgy lelköm, magasabbra, ahogy az orvos úr mondja. Kend tán el is nézné ezt a borzasztóságot?
- Ne csatázz már no, - szól szeliden az ember - fölfujod...
- Mit, én fujom? Hátha a Janika belehal... az semmi? - Kendnek is több löhetne a süvege alatt.
- Ej, ej Nagy Jánosné, - szól közbe az orvos - nincs olyan nagy veszedelem, az egész egy kis karcolás... hidegvizes ruhával kell borogatni. Most átmegyek a szomszédba, a kutyát nézem meg. Mindjárt visszajövök...
- Hát orvosság?
- Még most nem rendelek, a kutyát nézem meg előbb; ha az beteg, akkor a fiut Pestre kell vinni...
- Ugy, ugy, - kapott a szón az asszony - Pestre, a klinikbe. Kenéz ángyom is volt ott, azt mondta, hogy röngetegöt köll ott fizetni csak egy napért is. Áldja meg az isten az orvos urat, csak Pestre! Ugy már magam is megnyugszom. A Jani gyereket addig is fölkészitjük.

- No, nem kell sietni... Lehet, hogy nincs is semmi baj.
 - De van, könyörgöm, van... Orvos úr csak Pestre! - kiáltott még az utcaajtóból is az orvos után Nagy Jánosné. Aztán hogy befordult a pitvarba csipőre rakta a két kezét.
 - Kend mög csak tipeg-topog, a száját sem nyitja fel... Micsoda embör kend?
 - Hallgass már hé! hallgass!
 - Mit, most hallgassak? Mikor itt a jó alkalom... tán szömöt hunnyak? Majd most mögfizetök a füstösöknek az I r t á s é r t is. Csakhogy ezt mögérhettem. Kihuzatom az utolsó cihát is a fejük alól...
 - De a törvény!...
 - Mit, a törvény? Tudom én a törvényt. Ráhuzatom én úgy a bűnit, hogy moccani sem tud. Majd nem tellik ezután se pöttyös, se pepita ruhára a cifrának... Fizet, ha mondom, mindönt fizet: orvost, patikát, fuvart, törvényköltséget, fájdalmi díjat is. Kiforgatom őket mindönbű. Tudom én mit csinálok, csak a vörösszakállu prókátornak köll adni a pört... akkor tudom istenöm mögismerik, hogy ki az a Nagy Jánosné.
 - Csak a Janinak ne lögyön baja.
 - Ugyan már, hát nincs szöme kendnek? - Te mög Janikám fájlald a lábad, mög a fejed is... Köhögj lelköm, ha néz az orvos. Egy hónapig, legalább egy hónapig köll feküdnöd... Majd mögmutatom én!
 - Adjon isten jó estét - köszöntött be Fekete Istvánné...
 - Nincs jó este, se adjon isten... itt csak baj van! - állt a szomszéd asszony elébe csipőre tett kezekkel Nagy Jánosné.
 - Istenöm, istenöm!... nem is értöm, hogy történhetött... olyan szelid állat vót.
 - Majd mögértöd, ha fizetni köll. Mert azt mögmondom előre is, hogy nem hagyom annyiba.
 - Nem vagyunk okai... Ha az isten úgy rëndőte...
 - Ne prédikálj, Sári! Ugy-e, mikor az Irtást elütöttétök a kezünkrű, én is szótam, beszétem. Minek is jössz ide? Az én fiamat mögharaptatni!? Uszítottátok azt a dögöt, uszítottátok... lösz rá tanum száz is!
- A megrémült Fekete Istvánné alig talált ki az ajtón.
- Kis idő multával jött a doktor.
- No Nagy János fogathat ám! Pestre kell menni.
 - Fogok, tekintetös orvos úr, fogok.
 - Hál' istennek! - így az asszony.
 - Csak ne hálálkodjon, az a kutya veszett volt.
- Ez a szó szeget üt az asszony fejébe.
- De csak nincs baj?
 - Bizony van ott. Most már én mondom, hogy baj van.
 - De kigyógyítják?
 - Ki, ki... Többnyire sikerül, de vannak esetek...
 - Mög is ölöm akkor az egész pereputtyát!

Az asszony hirtelen befordul a szobába, az orvos utána. Amint a Jani gyerek meglátja az orvost, köhögni kezd.

- Fáj a lábam, a fejem is...

Még az nap beszállították a Jani gyereket Pestre. Az apja is vele ment. Az asszony a lelkére kötötte, hogy nagy fogadóba szálljanak, a gyerektől se sajnáljon semmit... de írást a fizettség-ről mindenütt vegyen a per e r á n y á b a...

A Jani gyerek pár hét alatt kigyógyult; haza hozták. A törvény is ítél. Nagy Jánost keresetével elutasította.

- Nem nyugszom mög, ez gyalázat - dult-fult az asszony. - Nincs törvény, ami van, az hamis. Fölebbezek. Adják el a házát, földjét; huzzák le a ruhájukat... csukják be. Mögyök a királyig. Ha rámegy mindenem, még akkor sem hagyom!

Fölebbezett, perujított Nagy János, illetve Nagy Jánosné. Öt esztendő alatt a per felette a szőlőt, azután a sűrűsi földet. Ami pénzt látott az asszony, azt mind beküldözte János gazdától a városba, a vörösszakállu prókátornak.

- Itt a pénz. Fogadjon kend három ügyvédet, ha egy kevés. Csak nem hagyom az igazamat!? Vissza jön ez még kamatostú...

S Nagy János ment, öt esztendőn át, minden hónapban kétszer, háromszor; de utóbb már csak úgy gyalogosan. Hja! a szürkéket is elnyelte a per.

Néhány hónap óta csak a város széléig bandukol. Ott betér az „Itató”-hoz, letelepszik a söntés mellé, s búslakodik, míg a pénze tart. Az asszony erről nem tud, arról sem, hogy a per végkép eldőlt, már újítani sem lehet. De azért János gazda még ma is beszámol az asszonymak:

- Mög lösz újítva... Most viszik a táblához... A király elébe kerül, csak ép haza várják...

BESZÉLGETNEK A MAGYAROK.

A pönögei országuton bandukol Szüri Pista bá', azaz a két szürkéje. Jól megfontolt és gondolt méltóságos léptekkel lépegetnek. Ugy látszik ők is tagjai a s z e r v e z e t n e k, mert minden nagyobb megerőltetés nélkül felváltva rángatják a fatengelyű, egész operákat végig variáló kenetlen szekeret.

Ő maga, már mint nemes Szüri Pista bá' de sokbajú, végignyulva hasmánt a buzás zsákokon a fogai közé ékelt kurtaszáru készséggel egyetemben édesdeden szendereg.

Ha annyit bevallunk Szüri Pista báról, hogy ő a község szócsöve; a zsörtölődők paraszt-prókátora; követválasztásokon az uri-párt (amelyik fizet, mint a köles) főkortese; az alatta nyikorgó fakószekér s az ezt vonogató két szürke tulajdonosa, úgy mindent elmondtunk róla.

A kutyabontói kanyarulatnál nagyot zökken a fakó szekér, megropog a kenderhám; ennek következtéppen a sok szép viharos időket látott pörge kalap zsiros karimája alól kipeslant Pista bá' a két szürkére s odaveti közéjük a biztató ígét, csak úgy a pipaszár mellől: „gyi!” A világért sem használván a szíjostort, nem annyira emberbaráti szempontból, hanem a mozgás - mint az tudatik - nem mindig egészséges. No meg a szervezet se kutya. Hátha bemondja a suhintás következtében a két szürke a csődöt, illetve a sztájkot. Hiába a divat, divat.

Ily szépen elgondolt és leszűrt elmélet alapján Pista bá' tüskés bajusza vibrálni kezd az alóla ki-kibökkenő dörmögések következtében.

- Lassan megyünk messzire. A ló is állat.

Majd izzadó homlokát megtörülve lobogós ingujjával konstatálja:

- Kutya meleg van. Eső lesz. Nem ártana, ha legalább a porát elverné.

A szőlők előtt, a nekeresdi-csárdánál megállnak a szürkék. Tudják a mórest. Pista bá' lekövetkezik a buzás zsákokról, leveti az istrángokat, egy nyaláb lucernát odavet a szürkéeknek, miközben halkán monologizál:

- Mögvárom az időt. Nem kinozom ebbe a melegbe.

Hogy a lovakkal végzett, benyit az ivóba.

A söntés árnyékában könyököl féltetével az asztalra borulva Senye Mihály községi esküdt úr.

- Agyon isten.

- Agyon isten.

- Meleg van.

- Itt nincs.

- Egy hosszunyakúval - int Pista bá' a csaplároshoz.

Hogy az üveg az asztalra tevődik, összeint a két magyar, s megkortyogtatódnak az üvegek.

- Hova Están bá'? - kezdi a szót az esküdt.

- Sótra.

- Sótra? Minek az erányában?

- Egy kis életet viszek őrne a vizimalomba.

- A vizi malomba?

- Oda. Én már csak kitartok mellette.
 - Lassan forog.
 - Az igaz, de mög is aprózza.
 - Pedig ez se utósó...
 - A miénket mondod?
 - Azt.
 - Mögégeti. S aztán - tette hozzá fontoskodva Pista bá' - azt se értem, hogy mért építették olyan szörnyüségessé nagyra: négyet-ötöt egymás hegyibe. A kéménye meg... nem is jó róla beszélni. Sok píz, teméntelen sok píz fekszik benne... a meg bizonyos, hogy az árát mirajtunk, az örletőkön akarják bevasalni.
 - Nono...
 - A buzát sem látja az embör. Elvöszik, fölöntik, oszt térül-fordul az embör, egyszercsak azt mondják: „Ehun ni, ez a magáé”. Mit tudom én, az-e az enyém, vagy se...
 - Olyaténképpen vagy.
 - Láttam, mikor a Csatak sógorét csinálták... azaz, hogy nem láttam semmit. Ott álltunk egy fakémény mellett, lefelé vót fordítva, azon gyütt a liszt.
 - Hát a búza - mondok.
 - Fönn van, aszondi a mónár.
 - Akko' gyerünk az padlásra.
 - Nem löhet - így a lisztös.
 - De mienk a búza.
 - Senkinek sem löhet, csak neköm, oszt megbökte a mejjit. Akkó' határoztam el, hogy én itt nem örök. Viszöm a Dunára, úgy sincs annak párja. Én öntöm föl, mög-mögkeveröm s ott gyün alatta a liszt, míg tart a búza. Láttya az embör, az a fő. No, nem igaz?
 - A má' igaz.
 - Miről esik a szó? - szól a beszélgetésben elmerülő atyafit mögé észrevétlen került sebes beszédü Dadara Szabó János.
 - Az örlésről.
 - Termött az idén fölösen, hál' istennek. Csak jobb élet lösz már ezután.
 - Nem vélném, - így Pista bá'. - Fölemészt a politika mindönt.
 - Már mint az kormány?
 - Az.
 - No, no Están bá' - elegyedik a diskurzusba a befentest adó esküdt. - Más világ lesz ezután. Behozzák az emelkedő adót. A gazdag embör fizet, a szögény mög fölszabadul a teher alól.
- Dadara Szabó János legyint egyet a kezével. Szüri Pista bá' meg a szemöldöke rángatásával kérdi:
- Kik csinánák mög?
 - Összeütik azt a képviselők, mög a király.

- A képviselők? Hisz azok mind gazdag embörök.
- De a muszáj nagy szó ám!
- No én csak azt mondom: nem vágják azok magok alatt a fát. Szögény embör is kéne oda.
- Pedig mög lösz, mög ám... még az önálló vám is.
- Az önálló vám? - nyujtá ki hosszú nyakát Pista bá. - Az igen, azt hiszöm, mög pártolom is. Mi vetjük, mi aratjuk... úgy dukál, hogy az árát is mi szabjuk mög. Ne üsse oda az orrát semmiféle náció.
- Csakhogy huncut a nimöt - így a csósz.
- No az igaz! - bólintanak egyszerre.

Hogy így megegyeznek, összecsendítik az üvegeket.

Míg a csárda hossza asztalánál ürülnek az üvegek, azalatt odakinn a nap vérvörös képe sebesen halad az ég pereme felé s a füllesztő meleget hajtani kezdé a mind jobban-jobban éledő alkonyi szél.

Este lett.

A magyarok mozogni kezdenek. Sokbaju Szüri Pista bá' felhajtja a maradékot. Dadara Szabó János hivatali jelvényét mozdítja ki a sarokból. Senye Mihály esküdt ur meg leolvassa a piculákat: „Két foglaló ára” konstatálja magában.

A benső emberek a szőlő irányában hazafelé indulnak. Pista bá' felveti az istrángokat, miközben megveregeti kérges tenyerével a szürkék lapockáit. Nagy ügygyel-bajjal felkövetkezik a buzás zsákokra s közibe cserdít a két szürkének.

AZ ÜNNEPLŐK.

Senye Péter községi perceptor úr és Surul Pál községi esküdt úr egy vágású emberek. Együtt kerülgették annakidején az iskolát, s biflázgatták az ábéabot, közbe meg a nagy erdőn egyesült erővel dézsmálgatták meg a madárfészkeket; mint legények is egy cimboraságba tartoztak s holmi fejlékelésekért mutyiban ülték meg a vármegyeházát; együtt szolgálták ki a császárt is, itt sem maradva el egymástól sem a sarzsiban, sem a vaskeztyűk felhúzótatásában. Most meg, mint élemedett emberek, mindketten előljárók, iskolaszékek, szomszédok, de meg a sors bölcs beosztásából kifolyólag kölcsönös komák is.

Mint ilyen rangbéli emberek, már számottevő egyéniségei a falunak. - Mert a belső embereket nagyon megválogatják az atyafiak, nehogy szégyenvalljon velök a falu. Az alak, a száj, meg a tudomány a döntő; ez után igazodik a falu. A sógorság, a komaság is latba jön ugyan, de nem igen érvényesül. Lám Senye Péter meg Surul Pál már öt turnuson át viseli a hivatalt; s nem lehet kikökkenteni őket, mert alkalmas emberek. Hogy többet ne mondjak, nekik van széles területben legnagyobb jártasságuk a kalandáriumban. Ami nem kis dolog. Mikor mi esett, mi történt, hogy s mint adódott, akkuratósabban kivetik, mint a székesi káptalan. Ezért aztán nagy becsben állnak a falu előtt.

De nem hiában buvárkodnak ők a kompektorok munkáiban. Ha kisütnek egy nevezetes napot, hát azt megünneplik; még pedig nagy helyesen úgy okoskodva: ha ünnep, hát legyen az ünnep; legyen annak értelme, meg foganatja is. Úgy is eleget izzad a magyar a sok munkanapon; az ünnepen hadd pihenjen a test is, a lélek is. Arra van az rendelve. Legfeljebb a gyomor működjék az ünnepen. Sőt az úgy is dukál, hogy ekkor működjék, mert az emberi testnek ez az a része, mely a munkanapokon többnyire csak vegetál.

Még a mai szegényes világban is kerül elvéteve egy-egy ünnep; de ha nem kerülne... hát ott van az ebben is kimerithetetlen dicső múlt... azaz a kalandárium. Különösen a komáromi kalandárium az autentikus. Így tartja a Péter is, a Pál is. Persze azért nem mindig esik simán az ünnep-kivetés. Érvekre ellenérvek vettetnek, míg végre győz a jobb, felkerekedik a két magyar s kikövetkezik a pincéhez. De csakis ünnepnap, mert mint rendes emberek átallanak a munkára rendelt napokat dorbézolással tölteni; de az egymásnak tett fogadalmuk is azt tartalmazza, hogy csak ünnepen... S ha beüt a numerus, ünneplőbe öltözik a két belső ember s csendes pipaszó mellett kitalálnak a pincéhez. Útközben meg-megállnak s a kérdezőgő kíváncsi atyafiaknak tudtára adják a nap jelentőségét.

* * *

Nagy napokat engedett megérnünk a teremő. A magyarok legdicsőbb fejedelme jött vissza hazájába. Megmozdult az egész ország.

Senye Péter községi perceptor úr is mozgásba jött, amennyiben átballagott komájához s beköszöntött hozzá ekkép:

- Most temetik Rákóczyt!

- Hát möghót szögény? Hej no, - így a koma.

- Az osztán mög. Az ujság is írja.

- Nagy sor, - lógatja meg báránybőr süvegét az esküdt koma, miközben a pipaszár mellől egyet sercent a ház földjére.

- Fejedelöm vót, így értelmezém ki.

- Az pedig nagy embör löhet, azt mondom.

- Az osztán nagy - hagyja rá a koma.

Elhallgat a két magyar. Egy gondolat bántja mindkettőt, de szavakban még nem öntik ki. Egyik a másiktól várja az indítványt. Majd megint a perceptor úr kezdi.

- Ünnepe ez a magyarnak.

- Már hogy ünnepe?

- Így írja az ujság.

Surul Pál hümmöget egy-kettőt; felborzalja üstökén a dús fürtöket, miközben odaveti a szót:

- Hát kimönjünk?

- Azt tartom magam is.

Hogy így dülőre jutnak, a két magyar megindul az Órhegy felé, merthogy ott vagyon a pince s benne a vérvörös bakator.

Nem sok szó esik az úton. A pince előtt is csak annyi időt vesztegetnek, míg Pali koma betaszítja a kulcsot s fordít rajta egy-kettőt.

Eltelt lassacskán a délután; sőt az estébe is jól befurakodott az idő, midőn a két magyar nagy ügygyel-bajjal felkövetkezett a garadicsonyon. A perceptor úr toltta ki a pince ajtót. Az első, ami bántón a szemébe ötlött, a tele hold vigyorgó képe.

- Mit vigyorog? Minek örül ez? Vagy tán csufondároskodik?

Ilyen gondolatok kavarogtak a perceptor úr báránybőr süvege alatt. - Majd hirtelen hahotára fakadt:

- Hahaha... te vén ispijon! Ugyan fölfújhatod a vörös pofádat... Neköm jobb, mint neköd... Te csak éccő szeded magad tele egy hónapban... Te csak éccő ünnepsz, de én amikor akarok!

Surul koma kézzel-lábbal törekedett felfelé a pincéből a nagy kiabálásra. Nem észlelte azonban semmi rendellenes állapotot, jelentőségteljesen kacsintott a koma felé; de gondolatát szavakban nem fejezte ki, csak szótlanul oda kacsázott a koma mellé s átfogta annak bekecsét a dereka tájékán, dalolni kezdett:

„Jaj de magos ég...”

A perceptor úr is bele-belebrúgzott recsegős hangjával ott, ahol a pipa, a szusz, meg a gyalogút engedte.

Mikor a faluba értek, a kutyák vonyítani kezdtek, az emberek meg, amint a hangok után tisztába jöttek a helyzettel, neheztelő hangon mondták az asszonyoknak:

- Hótra dógoztam magam, pedig ünnep vót.

A SZOPÓKÁSI CSŐSZ.

Czövek Péter ott hűsöl a határdombon emelkedő hársfa tövében. Pörge kalapját félig a szemére húzva, hanyatt fekszik a zöld pázsiton s hunyorgó szemmel lopva tekintget a lombsátor egy-egy nyílásán átszűrődő sugár-kévére, melynek ezernyi rostjaiban egy kis kukorica-sütés erányából rakott tűznek maradványaiból ezerféleképpen szövődnek a kékes-szürke füst-csikok.

Nem hazudok, ha azt mondom, hogy nincs boldogabb ember most Péter bácsinál hat vármegye határában. Elérte, amire vágyott: megtette a falu Szopókás felelős csőszének. Igaz, volt egy kis huza-vona, de nem megy az ilyesmi anélkül. Sok ember vágyódik a hivatal után, akár van rávalósága, akár nincs.

- A tisztösség kívántatja az embörrel, - mondá Surul Pista, a falu kondása, a választás utáni áldomás-ivás közben, - de meg a kommenció is lehets...

Már két hét óta járja Péter bácsi a kerületet s meg van az állapottal elégedve. De nem is utolsó mesterség a b e l s ő emberség! Különösen amelyik ilyen könnyü hivatallal jár. Se ákom-bákom, se kalamus, se négy fal. Jön-megy az ember a szabad levegőn, húzza maga után a botot.

Péter bácsi hirtelen felüti a fejét s mozdulatlanul figyel egy-két pillanatig.

A csapás felől kocsi közeledik. Még nem látni a kukoricástól, de a pusztai ember füle észreveszi. Sőt Péter bácsi azt is meg tudná mondani, hogy kinek a kocsija; talán még a rajtaülőben sem tévedne.

Igen, igen... Bödő András közeleg a két szürkével. Meghallotta, hogy hiba esett a járandóságán: három kereszt életet elloptak.

A Szopókás szélén már tekintget a földje felé. Fel-feláll a kocsi üléséről s végig mustrálja a határt. Bár jó szeme van, ennyiről még nem látja azt a bizonyos foltot. Hanem amint tekintete végig siklik a páskumon, düllője végénél megakad a szeme Czövek Péteren, ki hátát a határszéli hársnak vetve, pipája meggyújtásával foglalatoskodik; ami tudvalevő dolog, hogy nem szapora munka, mert a kénes-mesterség sokszor csal: hol a feje pattan le, hol meg a kénje serceg el anélkül, hogy a fácska tüzet fogna.

Bödő András odaér a két szürkével s mivel most indulatos, köszönés nélkül következik le a kocsiról. Az istrángokat leveti, a zablákat kikapcsolja, egy nyaláb lucernát szór a lovak elé s azzal megindul a kereszték felé.

Péter bácsi sem vesz tudomást András gazdáról. Ha az nem becsülte meg egy „agyistennel”, ő tőle ugyan elmehet hatfelé is, ha hívják. Hanem azért, amint a pipája szuperálásáról meggyőződik, mintegy maga-magának dörmögi:

- Möhetünk!

S lassan megindul a tarlón befelé, András gazda nyomán, ki mentében hevesen bökdös az ostornyéllal a kereszték felé:

- Egy, kettő, három...

Czövek Péter hivatalos komolysággal rakja a csizmákat egymás ebbe; a kampós kezebelivel meg-megütögeti a botvégre kerülő hancsikokat. Tudja, hogy nem lesz hiba... nem is lehet, hiszen abban járt az egész éjszaka. Meg is izzadt bele, de nem csoda; messze van a másik határ. De, mit meg nem tesz az ember a becsületért... no meg, hogy a kommenció csorbát ne szenvedjen.

Amint a düllő tulsó végére érnek, András gazda megállapodik, köhent egyet-kettőt, s hogy Péter bácsi is odaér, csendesen dohog magában:

- E'bolondítottak.

- Na - szól közelebb lépve az öreg.

Bödő András hallgat egy darabig, majd végig néz a keresztteken s megsuhogtatja az ostort.

- Azt beszéltek a faluban, hogy három köröztöm elkallódott.

Péter bácsi szétveti a két lábát, a somfabotot hátra irányítja, rátámaszkodik s kétfelé törülve bajuszát, önérzetes hangon mondja:

- Hazugság!

A gazda helybenhagyólag int a fejével, miközben gyanusan nézegeti az utolsó három keresztet. Majd elmosolyodik s helyeslőleg bólint a fejével, mintha értené már a s o r t; aztán kiszabadítja a nadrágszija alá mesterkedett „instrimfli”-szárt, megtömködi belőle a kurtanyaku debreceni készséget, a majsai kénesből kettőt összepásszoltat, a jobb lábát kissé előre veti, két rántást tesz föl s alá a kifeszített posztón, mely művelet után a kénes mesterség lobbot vet. Hogy a füst megindul s a kupak lecsetten, András gazda összeráncolja bozontos szemöldökét s ravaszul odahunyorgat a belső emberre.

- Hát ez a három?

- Na?

- Olyan boronás.

- A szél kúszálta mög.

- Csak ezöket?

- Ezök fogták föl.

- De mintha szálasabb is lenne, - kötődik tovább a gazda - mög rakottabb is...

- Sokszor csal a szöm.

- Már hogy az enyim?

- Mindönkié.

András gazda meglegedetten tekint a határon végig s aztán búcsúzóra parolára nyújtja a kezét.

- No, csak hogy nincs semmi hiba!

Czövek Péter fölveti a fejét, egy lépést tesz előre s belecsap a gazda tenyerébe.

- Má' hogy hiba lenne?! - mondja vontatott, de kemény hangon. - Az én kerületemben kárt nem vallhat senki, arrú' felelök.

András gazda a kocsi felé indul, Czövek Péter meg ellenkező irányban egy kis kerülőre. Amint a gazda eltalpal a kérdéses három kereszt mellett, egyik csomóból kihuz négy-öt kalászt; szétmorzsolja a két tenyere között, majd megszeleli a polyvától s megszagolja, miközben bólint egyet a fejével:

- Lehetős.

Aztán műértőleg rázogatóan kérgetten tenyerében a kis piros szemeket és fennhangon dörmögi:

- Nagy gazembör ez a Pétör, de érti az hivatalát!